

En kompromiss med brister men bra ändå

Nu presenteras de första reglerna – störst förändring för konventionella gårdar.

| ANN-HELEN MEYER von BREMEN |

– DET ÄR SVÅRT ATT TA klimatmärknin- gen riktigt på allvar när det inte finns någon övre gräns för konst- gödselmängderna, samtidigt som en ekologisk bonde diskvalificeras helt om han har ett hektar morötter på mulljord, säger Peter Einarsson, jordbrukspolitisk expert hos Ekologiska Lantbrukarna.

De första delarna i Svenskt Sigills och KRAVs klimatregler är nu klara. För närvarande finns regler för gården, spannmålsodling, växthus, mjölkproduktion och fiske. Samtidigt pågår arbetet med att ta fram regler för bl a kött, ägg, vattenbruk, transporter, förädling och förpackningar.

FOTO: MAJA KARLSSON

Peter Einarsson, Ekologiska Lantbrukarna: Lite svårt att ta reglerna på allvar när det inte finns någon övre gräns för konstgödselmängderna.

Peter Einarsson från Ekologiska Lantbrukarna är visserligen positiv till att KRAV och Svenskt Sigill har arbetat fram klimatkriterier och är övertygad om att det framför allt för konventionella bönder kommer att innebära en del radikala förändringar. Men han tycker också att projektet har en hel del stora brister.

Vilseledande om kväve

Två saker är han dock direkt positiv till. Dels kravet på att minst 60 procent av mjölkornas foder ska komma från den egna eller en närliggande gård, dels att man ställer vissa krav på sojaanvändningen.

– Vissa saker blir däremot konstiga. När man talar om att sätta upp nyckeltal för hur mycket nytt kväve man sätter in på gården, nämner man inte kvävet som kommer in via fodret och som på en djurgård oftast är den stora posten. Inte heller har man några absoluta tal för kväveanvändningen, utan säger bara att nivåerna ska minska inom fem år, vilket alltid är lättare att göra för den som ligger på höga nivåer, än för den som redan ligger lågt. Detta säger ingenting om att produktion är bra, bara att den är bättre än för fem år sedan. Det är rent ut sagt vilseledande för konsument, säger Peter Einarsson.

Johan Cejje på KRAV håller med om att det finns mycket i de nya klimatreglerna som verkar väldigt konstigt för en KRAV-certifierad lantbrukare.

– Det är klart att vi har fått hitta kompromisser i projektet. Vi inom KRAV tycker till exempel inte att det är ok med konstgödsel, men i det här jobbet har vi försökt hitta det bästa möjliga som alla kan jobba med. Därför har vi satt en gräns på att inköpt mineralgödsel inte får orsaka mer utsläpp än 4 kg CO₂-ekvivalenter per kg kväve, för att komma ifrån ”busgödseln” som kan ligga på 8–9 kg, säger han.

Papperstiger

Han påpekar också att eftersom klimatreglerna ska integreras i KRAVs regler, så finns alla möjligheter att bara föra över de delar som är relevanta.

Flera av reglerna handlar om att man ska inventera och sätta mål för t ex energianvändning och fossila bränslen, men det finns inga direkta gränser satta. Johan Cejje förstår att detta kan ses som en papperstiger.

– Detta beror på att vi vet att dessa områden måste styras, men vi har inte tillräckligt bra uppgifter för att kunna sätta skarpa mål. Dessa pappersregler tjänar två syften: Dels blir det möjligt att samla in data, dels måste var och en sätta sig in i problemerna. På sikt blir det då möjligt med regler med tydliga gränser.

Varför ställer ni inga krav på kvävet i fodret?

– Det gör vi. Fodret som köps in ska självklart vara det bästa ur klimatperspektiv, men när det gäller nyckeltalet för nytt kväve så gäller det växtodlingen och vi använder det för att premiera kväve som redan är ”inne i systemet” som t ex stallgödsel eller restprodukter, säger Anna Richert på Svenskt Sigill och som är projektledare för klimatmärknin- gen.

Johan Cejje, KRAV: Det är klart att vi har fått hitta kompromisser i projektet, t ex konstgödseln.

Klimatreglerna ett omdiskuterat projekt

En separat klimatmärkning kan leda konsumenten helt vilse, menar kritikerna.

Tuff tidtabell

Vissa regler är dock tuffa. Växthusodlarna får exempelvis ett år på sig att gå från fossil till förnybar energi.

– Visst är det ett hårt krav, men det finns ett allvarligt problem med klimatet och peak oil. Konsumenterna förväntar sig att vi är duktigare än vad vi är. När vi får en konkurrenssituation med EU-ekologiskt, måste vi forcera, säger Johan Cejje.

Ett annat tufft krav är att enbart tillåta odling av grödor på mulljord om man har tre-åriga vallar i växtföljden.

– Det är en regel som jag tycker är besvärlig eftersom det finns många duktiga bönder som sitter på mulljordar, men mulljordarna är ett jättestor problem eftersom de läcker så mycket. Vi försöker med den här regeln att dra ner på intensiteten i odlingen. Det finns också en alternativregel som tillåter odling, om man kan visa att man minskar problemen.

Eko steget före

Merparten av reglerna borde dock inte vara särskilt svåra för de ekologiska bönderna att uppfylla. Johan Cejje håller också med om att ekobönderna ligger steget före.

Om man är elak, kan man då säga att ni har suttit och hjälpt de konventionella bönderna att tänka klimatsmart?

– Så kan man förstås se det, men vi har behövt lära oss ordenligt om detta och få tillgång till forskare. Det hade inte varit ekonomiskt möjligt utan ett samarbete och vi har fått en solid kunskapsbas som vi inte hade tidigare. Att vi nu har hittat en gemensam linje innebär ju också ett erkännande av ekobönderna, säger Johan Cejje. ●

KLIMATMÄRKNINGEN har varit omdiskuterad allt sedan Sigill och KRAV startade sitt arbete. Lagom till att de första delarna i regelverket har blivit klara, har kritiken blåst upp till full storm.

Det som skulle bli konsumenternas stora hjälpredda i mathyllan, klimatmärknings, möts nu av beskrik från olika håll. Under drygt två års tid har Svenskt Sigill och KRAV utarbetat kriterier för en märkning och nyligen blev de första delarna klara. Under arbetets gång har också de båda märkesägarna valt två olika vägar för att använda reglerna: KRAV väljer att integrera de nya klimatreglerna i sitt vanliga regelverk och kommer inte att satsa på någon tilläggsmärkning. Sigill ligger i startgroparna för att starta en speciell klimatmärkning, men kommer också att på sikt inlemma klimatreglerna i sitt regelverk. Vem eller vilka som kommer att stå som ägare till klimatmärknings är ännu inte klart.

Redan i vinter kommer den första klimatmärkta produkten att finnas i hyllorna, den också KRAV-märkta

Anna Richert, Svenskt Sigill

Vi vet att konsumenterna vill ha det här märket.

mjölk från Sju Gårdar. Under våren förväntas de första grönsakerna komma och till hösten blir det dags för spannmål.

Målkrockar

Beskedet om klimatmärknings möttes direkt av hård kritik från Naturskyddsföreningens ordförande Mikael Karlsson. Han menade att en klimatmärkning kan krocka med andra miljömål och dessutom gör konsumenterna än mer förvirrade.

– Det är bra och nödvändigt att lantbruket tar sitt klimatansvar och gör de förändringar som krävs, men detta är en produktionsmärkning som inte ska göras till en konsumentmärkning. Miljöfrågan är så mycket större än bara klimatet och klimatmärknings kan konkurrera med många andra miljöproblem och fördelar. Det är inte schysst att lämna detta beslut till konsumenterna. Hur ska de kunna avgöra om en klimatmärkt vara konkurrerar med t ex biologisk mångfald, säger Emelie Hansson, jordbruksrådgivare hos Naturskyddsföreningen.

Hon pekar också på att en ensidig fokusering på klimatet kan leda till en ökad användning av kemikalier och konstgödning.

– Det mest klimatvänliga sättet att producera animalier är att föda upp många djur inomhus på liten yta och ge dem mycket mat så att de växer snabbt, men då konkurrerar man med flera andra mål.

För många märkningar

Kritiken kommer också från andra håll. Coops miljöchef Mikael Robertsson sa nyligen i en intervju i Miljöaktuellt att han tycker att

klimatmärkning har ett stänk av nationalism över sig, som han inte gillar. Och att han hellre skulle se företag än produkter klimatmärkta.

Sveriges Konsumenter vill inte heller ha en klimatmärkning, en åsikt som man delar med den europeiska konsumentorganisationen BEUC.

– Vi tycker att det är bättre att man integrerar klimatet i befintliga miljömärken, det går inte att ha olika märken för olika miljömål. Det gäller även andra viktiga områden som etik, djuromsorg och hälsa, säger Jan Bertoft, generalsekreterare på Sveriges Konsumenter.

Anna Richert, klimatexpert på Svenskt Sigill, tror tvärtom att märket kommer att hjälpa konsumenterna att välja klimatsmart.

Märke nu!

– Vi vet att konsumenterna vill ha det här märket och vi har också flera producenter som står i kö för att få använda märket. Däremot är vi överens med Naturskyddsföreningen om att det är viktigt att klimat-

märkningen inte krockar med andra miljömål och det är också något som vi har jobbat med hela tiden. Hittills finns inga sådana krockar, snarare tvärtom, säger hon.

Att ni väljer att klimatmärka, medan KRAV väljer att inte göra det, blir inte det förvirrande för konsumenterna?

– Jag tycker inte att det är så stor skillnad mellan våra strategier, Svenskt Sigill kommer också att successivt integrera så mycket som möjligt av klimatreglerna i vårt regelverk, precis som KRAV, men om vi skulle ha väntat på att den processen blivit klar, skulle det ha tagit för lång tid. Konsumenterna behöver ett märke nu. Dessutom kommer KRAV-produkter att kunna klimatmärkas, precis som de kan Rättvisemärkas, så jag har svårt att se någon större skillnad, säger Anna Richert.

Överlevnadsfråga

För KRAVs del väntar nu konststycket att kunna kommunicera sina

ytterligare klimatfördelar, utan att ha ett märke som draghjälp.

Regelverket för växthus och fiske ska vara genomarbetat och börja gälla under nästa år och ett år senare ska det finnas produkter ute på marknaden. Hela regelverket ska vara genomarbetat till 2012.

– För oss blir det lite av en överlevnadsfråga. Om vi inte kan säga att vi är bättre än EU-ekologiskt, så har vi inget existensberättigande. Vi koncentrerar oss på mervärdena klimat, social välfärd, djurvälstånd och hälsa. Vi hör tydligt att konsumenterna är brydda och att de är bereda att betala mera för klimatmat. Så vi skärper reglerna och börjar trycka hårt på klimatfördelarna när vi pratar om vårt märke redan nästa år. Och vi kommer att försöka hålla fram de stora ansträngningar som KRAV-bönderna gör när vi kommunicerar, säger Johan Cejje som arbetat med klimatfrågor hos KRAV.

ANN-HELEN MEYER VON BREMEN

